

УДК 373.5.091.279.7:74/75

І.М. МУЖИКОВА

м. Полтава, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті автор з'ясовує причини виникнення проблем, пов'язаних із оцінюванням навчальної діяльності учнів початкової школи з образотворчого мистецтва.

Ключові слова: образотворча діяльність дітей, навчальні досягнення, оцінювання, об'єкти оцінювання, критерії оцінювання.

Для сьогодення є характерним визнання важливості образотворчого мистецтва як засобу освіти, розвитку і духовного виховання особистості. За домінуючої ролі активної художньої діяльності і створення умов для художньо-творчого самовираження дітей у загальноосвітніх навчальних закладах забезпечується розвиток особистіно-ціннісного ставлення учнів до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні особистості.

Стрімкий розвиток наукових пошуків у галузі загальної мистецької, зокрема образотворчої, освіти залишив поза увагою таку проблемну складову діяльності учителя образотворчого мистецтва, як оцінювання результатів навчальної діяльності молодших школярів з даної дисципліни (це підтверджується результатами опитування і учителів початкових класів, і учителів образотворчого мистецтва). Оскільки ці результати значною мірою включають імпровізаційно-творчий компонент, здебільшого оцінки за результати навчальної діяльності з образотворчого мистецтва не завжди очевидно однозначні. Це робить їх мало зрозумілими самим школярам та їх батькам, а іноді і вчитель визначається з оцінками спонтанно, без чіткої аргументації. Адже переважно існуючі критерії оцінки мають занадто

прогностичний характер і більше дозволяють оцінити власне художні результати діяльності, ніж знання, набуті на уроці.

Найбільш значущими результатами навчальної діяльності школярів на уроках образотворчого мистецтва традиційно вважаються практичні навчальні та художньо-творчі роботи школярів: малюнки, вироби із пластичних матеріалів, інше. Відповідно і оцінювання навчальних досягнень частіше здійснюється за малюнками і має дещо опосередкований характер. Малюнок у цьому сенсі можна вважати “закодованим” носієм інформації, у якому зафіксовано знання дитини, відображено набуті нею вміння і рівень самостійності у виконанні роботи, уособлено ставлення учня до зображуваного. Для визначення об’єктивної оцінки малюнка у таких умовах учитель, по-перше, повинен володіти семантичним кодом дитячого твору, говорити однією мовою з учнем, по-друге – зважати на те, що механізми застосування критеріїв оцінки дитячих творів працюють дещо в інших умовах. Форми існування художнього образу унеможлиблюють визначення меж правильності виконаного малюнка і відповідно – даної вчителем оцінки. Постає питання, як вимірювати сформованість знань, умінь, творчість, ставлення через малюнок і наскільки точними можуть бути ці вимірювання.

Основна частина навчального часу на уроках образотворчого мистецтва відводиться на опанування художньої мови різних видів образотворчого мистецтва, тобто на практичну художню діяльність. Процеси засвоєння знань тісно пов'язані із практичною діяльністю. Проте реальний час уроку у початковій школі не передбачає навчання висловлювати думку, давати зв'язне визначення понять.

Вчені (Ж. Піаже, Л.С. Виготський, В.В. Давидов, В.П. Зінченко) наголошують, що початок процесу утворення наукових понять припадає на початковий період навчання у школі. Л.С. Виготський зазначає, що з приходом до школи дитина є носієм спонтанних понять, які виникають у дитини у процесі безпосереднього її контакту з тими чи іншими речами [1,с.415]. Вчений наголошує, що дитина раніше починає застосовувати поняття та оперувати

ними, ніж словесно усвідомлювати їх. Цю особливість автор назвав "містком" між конкретним, наочно-образним і абстрактним мисленням дитини [2, с.154].

Розвиток наукових понять стає можливим за умов, коли спонтанні поняття дитини досягли рівня, властивого початку шкільного віку. Наукові поняття стають доступними дитині не одразу, вони можуть бути довго незрозумілими в системі, хоча кожне з них окремо зрозуміле дитині [1, с.418]. В.В. Давидов та В.П. Зінченко зазначають, що формування наукових понять можливе при такій організації навчання, яка підпорядковується основному закону теоретичного мислення, що полягає у сходженні від загального до одиничного [4].

Р.С.Немов стосовно засвоєння понять дитиною зазначає, що з безлічі ознак предмета чи явища, заключених у слові-понятті, дитина спочатку засвоює лише ті, які безпосередньо виступають у діях з відповідними предметами, які нею виконуються. В подальшому, за мірою отримання і збагачення життєвого досвіду, дитиною засвоюється більш глибокий смисл відповідного поняття, включаючи й ті якості позначених ним предметів, які безпосередньо не сприймаються [7, с.315].

Таким чином, "момент появи наукового поняття починається із його словесного визначення, з операцій, пов'язаних із таким визначенням" [1,с.416]. Рух від сприйняття до розуміння, усвідомлення поняття уособлює в собі перехід від конкретного, чуттєвого до абстрактного, словесно вираженого.

Необхідно взяти до уваги, встановлену Л.С. Виготським необхідність керівництва процесом формування наукових понять у дітей з боку педагога, в силу тих обставин, що період, з якого почався розвиток наукових понять у дитини, є зоною її найближчого розвитку. Лише за участі вчителя стають можливими операції, які у відносно самостійному рішенні дитини неможливі і які лише у подальшому приведуть до розвитку її самостійної діяльності [1, с.426]. Даний факт свідчить про необхідність усвідомлення вчителем його ролі у процесі формування понять у молодших школярів і вимагає від нього володіння даними поняттями та шляхами формування їх в учнів.

Поняття «образотворча грамота» включає великий обсяг теоретичних знань, мистецтвознавчих понять, вміння виконувати з ними логічні операції тощо. Дієвим засобом стимулювання вчителем опанування школярами цієї грамоти є оцінка.

Саме тому виникає потреба застосування оптимізаційних заходів щодо процесу оцінювання, які б дозволили нівелювати існуючий зараз крен у сторону імпульсивно-спонтанного творчого вияву на противагу прагматично-аналітичній компоненті оцінки.

Вирішення проблеми оптимізації оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з образотворчого мистецтва вимагає здійснення аналізу деяких складових процесу оцінювання як такого.

Факторами, що забезпечують об'єктивність контролю, а відповідно – і оцінювання результатів навчальної діяльності, є: чітке визначення конкретних і загальних цілей оволодіння учнями змістом навчального предмета, наявність вимог до досягнень учнів з дисципліни, обґрунтоване виділення об'єктів контролю, адекватність цілей навчання змістові і способам перевірки, застосування науково обґрунтованих критеріїв оцінювання навчальних досягнень [5].

Серед цього переліку особливої уваги, на наш погляд, потребує конкретизація сутності таких запорук об'єктивності як «об'єкти контролю» та «критерії оцінювання навчальних досягнень школярів з образотворчого мистецтва».

У більшості предметів початкової школи провідним компонентом змісту є застосування способів діяльності, тобто – широкого кола різноманітних умінь і навичок (О.Я. Савченко). Однак вони базуються на усвідомлених знаннях про те, чому і як їх треба застосовувати [8, с.38]. Ряд предметів можуть мати кілька рівнозначних функцій. Їх мета – комплексна, вона полягає у формуванні знань, світоглядних уявлень, оцінних суджень та способів діяльності. Природно, об'єктами контролю у процесі навчання є знання про предмети і явища навколишнього світу, вміння та навички застосовувати засвоєні знання, досвід

творчої діяльності, досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу [5].

До переліку об'єктів перевірки і оцінювання результатів загальної початкової мистецької освіти (Л.М.Масол) входить: здатність сприймати, розуміти, аналізувати твори мистецтва та інтерпретувати їх художньо-образний зміст, висловлювати власне емоційно-естетичне ставлення; вміння і навички практичної художньої діяльності (відтворення за зразком) досвід самостійної та творчої діяльності (застосування набутих знань і вмінь у змінених ситуаціях); обізнаність у сфері мистецтв, елементарні знання про мистецтво, його основні види і жанри, розуміння художньо-естетичних понять та усвідомлене користування відповідною термінологією, уявлення про творчість відомих вітчизняних і зарубіжних митців; загальна естетична компетентність, художнє мислення учнів як інтегрований результат навчання, виховання і розвитку [6, с.120].

Переважно всі вказані об'єкти перевірки інтеріоризуються через посередництво знань і вмінь. Отже, недостатньо у загальноосвітній школі на уроках образотворчого мистецтва визначати оцінкою прогностичний особистісний результат лише за якістю творчої роботи. Доречно звернутися до авторитетної думки (С.У. Гончаренко), що оцінювання має здійснюватися як за результатами спеціальної перевірки письмової, графічної чи практичної роботи, так і знань, умінь, навичок та усної відповіді [3,5].

Таким чином, визнаючи, що основою формування знань з образотворчого мистецтва є процес формування основних понять з даної галузі, ми вважаємо за необхідне враховувати наступне: механізми формування мистецьких знань цілком відповідають механізмам формування наукових знань, формування наукових понять відбувається шляхом від емпіричного до теоретичного, від абстрактного до конкретного, від практичної діяльності до вербальних утворень; в силу того, що у молодших школярів наукові поняття можуть бути сформовані лише під керівництвом з боку дорослого, уроки образотворчого мистецтва стають основним джерелом опанування школярами «образотворчою

грамотою»; оцінка на уроках образотворчого мистецтва, як дієвий засіб стимулювання навчального процесу взагалі, має відображати оптимальне співвідношення між результатами творчо-продуктивної діяльності і результатами набуття знань. Вирішення проблеми оптимізації оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з образотворчого мистецтва вимагає оновлення існуючої критеріальної системи оцінки шляхом уведення критеріїв щодо конкретного обсягу знань.

Література:

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В.Давыдова.- М.: Педагогика, 1991.- 480 с.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6-ти т. Т.2. Проблемы общей психологии / Под ред.В.В.Давыдова. – М.: Педагогика, 1982. – 504 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.- 376 с.
4. Давидов В.В., Зинченко В.П. Предметная деятельность и онтогенез познания // Вопросы психологии.- 1998.-№5.- С.11-29.
5. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти / АПН України. – К., 2004. – 176 с.
6. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. – Х., 2006. – 256 с.
7. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш.пед.учеб.заведений: В 3 кн.-М., 2000.- Кн.1.- 688 с.
8. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. - К.: Абрис, 1997.- 416 с.

И.М.МУЖИКОВА

ОПТИМИЗАЦИЯ ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ УЧЕНИКОВ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ПО ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ

В статье рассматриваются причины возникновения проблем связанных с оцениванием результатов учебной деятельности учеников начальной школы на уроках изобразительного искусства.

Ключевые слова: *изобразительная деятельность детей, учебные достижения, оценивание, объекты оценивания, критерии оценивания.*

I.M.MUZHKOVA

OPTIMIZATION OF EVALUATION OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF PUPILS OF THE PRIMARY SCHOOL FOR ART

The reasons of origin of problems connected with evaluation of the results of educational activities of pupils of primary school on the lessons of art are considered in article.

Key words: *graphic activity of children, educational achievement, evaluation, objects evaluation, criteria of evaluation.*

Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського :
Збірник наукових праць / За ред. В.Д. Будака, О.М. Пєхоти. – Випуск 1.30. – Миколаїв: МДУ
ім. В.О. Сухомлинського, 2010. – С. 209 – 214.